

BOOKA.

Knjiga **135**

LANA BASTAŠIĆ
MLIJEČNI ZUBI
© Lana Bastašić, 2020.

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8
office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

LEKTURA

Elvir Kopic

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Monika Lang

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2020.

Tiraž 3000

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

MLIJEČNI ZUBI
LANA BASTAŠIĆ

Lini,
koja ima sedam godina i gleda u Mjesec.

„Na početku svega...
stoji jedno dete, bačeno u podrum.“

Georgi Gospodinov, *Fizika tuge*

ŠUMA

Trebalo mi je dosta vremena da zadavim tatu. A bio je mršav čovjek, vazda boležljiv. Žene iz sela su nam znale poslati teglu punu homeopatskih lijekova ili kakav svežanj čudotvornih travuljina kad god bi ga vidjele kako odmiče niz put u šumu. Osušio ti se, rekle bi mojoj majci, kao da govore o hortenzijama u dvorištu. Jede li ti? Što ti je onako oslabio? I sve to bez čekanja na odgovor, pokušavajući svojim naboranim čelima prikriti uživanje u popovanju. A mama bi samo slegnula ramenima.

Čovjek jede sve isto što i mi, po dva-tri kuvana jajeta za doručak. Juče imali glavušu, pojeo joj pola mozga s domaćim hljebom. Maloj dali jezik.

Onda bi im ponudila mene kao dokaz, uštinula mi nadlakticu, potapšala stomak, lupila me po dupetu uz neki tuđi smijeh, ne bi li izazvala njihov.

Da se bar ova hoće malo osušiti, rekla bi, koristeći moje salo kao štit.

No, seoske su žene imale više iskustva, to je nešto u njemu, iz srca i džigere, nešto ga jede iznutra. Tata je odlazio u šumu, sam-samcat, da *razbistri glavu*. Od čega, nikada nije objasnio.

A gdje ja da razbistrim glavu?, govorila bi mama, gledajući kroz prozor kako otac odmiče niz asfalt, sve manji i manji, dok u jednom trenutku, tamo gdje seoski put skreće sa ceste ka šumi, ne bi u potpunosti nestao. Vraćao se pred večeru, goreg izgleda nego ranije, kao da se sve to vrijeme u šumi raspravljao s nekom dozlaboga napornom osobom. A žene iz sela su sve to gledale i skupljale: njegove mršave noge u pogužvanim pantalonama, upale obraze i, mada se niko nije usudio da kaže naglas, njegovu tugu. Tata je bio depresivan, samo što se tada ta riječ nije koristila. Stoga, kad bi žene iz sela rekle da je mog tatu nešto jelo iznutra, značenje je imalo potpuno naučnu osnovu: nedostatak kakvog vitamina, spavanje u neprozračenoj prostoriji ili, u najgorem slučaju, rad u kući. Jadni je čovjek možda imao previše posla, izvršavajući, u potpunoj tajnosti, i one zadatke koji su pripadali njegovoj ženi.

Da moj mora sam da se pegla, rekla je jedna gospođa u redu iza nas u pošti, pa prije bih da me u krađi uhvate nego da mi čovjek takav hoda.

Druga je dodala: Vidi se to na čovjeku, kakvo žensko ima kod kuće.

A mama je samo poplačala one račune bez riječi, uhvatila me za mišicu i izjurila uvrijeđeno iz pošte kao da je javna kuća. A znala je galamiti na tatu. Šta je on to htio? Sve čisto, ispeglano. Doručak, ručak i večera uvijek na stolu. Zar je morao onakav da hoda po selu kao da živi sam u nekoj stračari, a ne u domaćinstvu pored zdrave žene? A on nije mnogo govorio, odmahnuo bi rukom, šta nas je briga šta narod priča.

Pa tebe nije briga, vrisnula bi mama. A mene ćeš u grob da otjeraš!

Tata je ćutao. Tata je odlazio u šumu. Ne sjećam se kad sam počela da ga pratim. Čekala bih da zamakne niz seoski

put i onda se primakla jarku tamo iza zadnje komšijske kuće, nazirući njegovu sitnu priliku među nepomičnim stablima. Ponekad nisam znala da li gledam u njegova leđa ili u drvo. Kad bih bila sigurna da je dovoljno odmakao, i sama bih ušla u šumu. Tlo je bilo puno pucketavih grančica, lišća i malih podmuklih lokvi, bilo je teško ostati neprimijećenom. Gore, iznad naših glava, ukrštale su se gole i vlažne grane visokog drveća parajući nebo. Oko mojih gumenih čizama, kroz blatnjavo tlo i trulo lišće, osjećao se puls života. Tu su se krile gliste i krtice, sljepići i gusjenice, mravi i bubašvabe. Sve se provlačilo, skrivalo i vrebalo gonjeno primarnim nagonima. Sav se taj sramotni život uspinjao slobodno, divlje, bez riječi, uz otrovne gljive i veliko, zapetljano korijenje, a ja sam bila nepomična, kao kamen, u svojim kineskim čizmama. Nakon nekoliko minuta u šumi, zaboravila bih da se na manje od stotinak metara od nas prostirao asfalt, jednobojan i prav, kao da je neka nemarna ruka prevukla špahtlom punom cementa preko žive kože. Zaboravila bih na kuće i u njima žene što peku teleće glave dok na malim ekranima dvoje ljubavnika razmjenjuje plačljive poglede. Postojali su samo tata, šuma, i strah. Zaustaviće se, okrenuti i ugledati me u daljini: moje debele noge i ruke kako remete ovaj divlji mir. Ali nije me vidio. Uvijek je bilo isto: zašao bi duboko među udaljena stabla, sjeo na jedan veliki panj, raskopčao pantalone i zavukao ruku unutra. Kad sam prvi put to vidjela, mislila sam da ga nešto muči, da ga iznutra razdire nekakva bol, ili svrab, ili nelagoda, pa se bori da je istjera napolje, na vlažnu zemlju. Kasnije sam shvatila da je to bilo nešto drugo, da je tata sebi radio ono prljavo, ono što tjera seoske barabe i pijandure da naskaču na gradske cure kad se uveče vraćaju s vašara. Gledala bih oko sebe u strahu da će neko naići i zateći ga u sramoti. Računala sam kako da

ga upozorim, kako da budem dovoljno brza i vrisnem prije nego što ga uhvate na djelu. Ali to se nikad nije desilo.

Babe su nastavljale da donose svježja jaja i med i trave, da nam govore kako je grehota da onakav čovjek onako propada. U njihovim je riječima bilo sve manje saosjećanja, a sve više otvorenog prekora. Mamu su počele da izbjegavaju. Ono što je u početku bilo slatko pridikovanje, pretvorilo se u strah od zaraze. Na kraju su prestale da dolaze. Još smo samo vidale staru Rusinku od koje smo kupovale jaja.

Nemoj da zamjeriš, sine, ali neće tvoj čovjek na dobro, rekla je toga dana u kuhinji dok je mama slagala jaja u frižider. Svašta se priča po selu... Kažem ti ko najrođenijoj.

Šta se priča po selu?, pitala je mama, udubljena u sadržaj frižidera kao da je ne zanima odgovor. Ali ruke su joj drhtale. Lice joj je bilo blijedo poput ljuske jajeta. Izgledalo je kao da će da se raspukne svakog trena.

Da nije možda u kakvom lošem društvu? Znaš li?, pitala je baba. To bi riješilo sve naše probleme: loše društvo. A mama je samo odmahнула glavom i uhvatila se za čelo kao da joj nadolazi jedna od onih teških glavobolja. Šta ako nas i ova napusti? Nećemo više imati ni jaja.

Možda sam zato, zbog tih jaja, odlučila da poduzmem nešto. Sve je bilo kao i uvijek: vratio se s posla i rekao da ide da razbistri glavu. Skrenuo je na seoski put, a ja sam čekala iza posljednje komšijske kuće da dovoljno odmakne prije nego što sam ušla u šumu. Kada je došao do panja i raskopčao pantalone, nisam stala. Napravila sam jedan korak, potom i drugi. Nastavila sam da hodam, tiho kao gliste oko mojih čizama, istovremeno tražeći pogledom dovoljno velik kamen. Jedan je bio dopola ukopan u mokru zemlju. Blještao je kao oblizani tanjir. Izvadila sam ga s mukom. Ispod kamena se pojavilo vlažno udubljenje iz kojeg su se, zatečeni zrakama

sunca i mojim velikim prstima, sitni paukovi i gliste dali u histeričan bijeg. Nije me čuo kad sam mu prišla s leđa, bio je duboko zaokupljen svojom prljavom rabotom.

Udarila sam ga dva puta u glavu prije nego što je pao. Na kamenu je ostao trag krvi, na tati trag zemlje. Ležao je postrance, kao da spava, a njegov izloženi ud, smežuran i prljav kao mrtva, bezdaka krtica, doticao je blatnjavo tlo. Vidjela sam da diše i dalje. Grudi su mu se podizale i spuštale. Zakopčala sam mu pantalone i okrenula ga na leđa, prije nego što sam počela da ga davim. Trajalo je jako dugo. U jednom trenutku je otvorio oči, ali nije me vidio. Gledao je kroz mene, kao biće bez jezika, bez misli. Bila sam umorna. Iako je bio bez svijesti, nešto se u njemu koprcalo, nije htjelo da ga napusti, žilavo i slijepljeno, duboko unutra. A onda je, najednom, samo odustalo.

Poslije sam otišla kući i istuširala se, dok je mama gledala seriju. Zajedno smo večerale pileću čorbu.

Nema tate još uvijek, rekla sam i dodala prstohvat soli u svoj tanjir.

Samo ti jedi, sine, rekla je mama.

Žvakala je komad hljeba netremice gledajući seriju, s kašikom punom čorbe zaustavljenom u vazduhu. Glavna glumica je isprobavala vjenčanicu. Mama ju je gledala s divljenjem. Samo je za nju ta lijepa glumica obukla haljinu, kao da nešto želi da joj kaže, nešto neizrecivo, nešto što samo moja mama može da razumije. I, kao da je primila poruku, zadovoljno je klimnula, progutala onaj komad hljeba i nastavila da večera u miru.

ČOVJEK NA MJESECU

Dječak stoji u dvorištu i gleda u nebo. Gore je blijedi Mjesec. Rekli su mu da je tamo čovjek. Dječak ne vidi ništa. Htio bi gledati televizijski prenos, ali previše je ljudi u kući. Otac je njega i brata istjerao napolje. Eto vam Mjeseca gore pa gledajte kol'ko vam volja. Sve i da im je dozvoljeno, teško da bi uspjeli ući u kuću od tolikih cipela. Cijelo se selo izulo na njihovom pragu. Do kraja života dječak će povezivati Mjesec sa smradom ljudskih nogu.

Otac je bio ponosan jer je jedini imao televizor. Grlio je goste kako su ulazili i izuvali se, kao da je Apolo 11 sletio njemu u kuću. Dječak je zatvorio oči i zamislio da ga usna ne boli. Kada ih je ponovo otvorio, otišao je do stare šljive i protresao je. Velika smrdljiva cipela pala je na travu. Dječak ju je dohvatio, dovukao se nevoljno do praga kuće i bacio cipelu na brdo obuće.

Je li došao do Mjeseca?, pitao ga je bato četiri noći zaredom.

Nije još. Spavaj, bato.

A zašto mu treba toliko?

Zato što je daleko.

Ne izgleda mi daleko.

Zato što si glup. Spavaj.

Kaži mi opet kako se zovu.

Dosadan si ko proliv, reko sam ti sto puta.

Zaboravio sam.

Dječak je gledao u mrlju od vlage na plafonu, slušao cvrčke i lagano komešanje grana u noći, prelazeći jezikom preko rane na usni. U mraku prozora bljesnuo bi s vremena na vrijeme poneki svjetlac. Bato mu je oduvijek djelovao neprirodno malen u krevetu, iako su između njih bile samo tri godine razlike. Možda zbog dužine kreveta i bjeline plahete, izgledao mu je tako, u mraku, okrenut licem ka zidu, kao da može stati u ladicu. To bi ga uvijek smekšalo, taj prizor brata-kučeta čija čupava glava jedva da izviruje ispod pokrivača. Šapnuo je svečano u mrak, četiri noći zaredom, kao da se nekome moli: Nil Armstrong, Majkl Kolins, Edvin Oldrin.

A taj drugi se zove kao ja na američkom, rekao bi mlađi brat svake noći, bez izuzetka.

Da. Aj' sad spavaj.

A koji od njih je najglavniji?

Nil Armstrong.

Onda je tata Nil Armstong, ja sam Majkel, a ti si onaj treći.

Dobro, spavaj sad.

Bato se okrenuo ka starijem dječaku i uzbuđeno šapnuo: Ajde opet ono uradi!

Ne da mi se. Hoću da spavam.

Ajde, ajde, molim te, neću nikom reći!

A jes' dosadan...

Moolim teee!

Hoćeš onda spavati?

Hoću.

Kuneš se?

Kunem se svime.

Dječak je nježno zatvorio šaku, ostavljajući u njoj dovoljno prostora, i rekao bati da dune u nju. Mlađi dječak je bio toliko uzbuđen da ga je usput i pljunuo.

Je l' gotovo? Je l' tu?

Strpi se, odgovorio je stariji brat i zatvorio oči. Udahnuo je duboko. Još uvijek su ga boljela rebra, ali je znao kako da zaledi bol disanjem tako da prestane da pulsira.

Kroz prste se probila slabašna svjetlost. Bato se trudio da ne trepne, bio je siguran da će ovaj put otkriti trik ako dovoljno pažljivo bude gledao. Dječak je otvorio oči, a potom ruku. U njoj je ležao mali svjetlac. Tačkica svjetlosti u mraku sobe.

Ali kaaakooo?, povikao je mlađi brat, a stariji mu je pokazao prstom da ne galami. Otišao je do prozora, otvorio ga i pustio kukca napolje. Mjesec je bio veliki, upaljen kao televizor iznad cijelog sela, a svjetlaci kao da su poispadali iz njega ravno u njihovo dvorište.

Nije ga ranije zanimao Mjesec. Prema slikama koje je vidio u udžbeniku, izgledao je kao ulubljeni kamen. Mnogo mu je zanimljiviji bio Saturn, sa pravilnim prstenovima koji su ga podsjećali na sječivo iz mesare. Jupiter mu je, ipak, bio najdraži. Čudilo ga je kako nešto toliko ogromno može da stoji usred svemira i ne padne. Učiteljica je rekla da na Jupiteru više od trista godina bjesni crvena oluja. Dječak ju je prekrpio palcem na ilustraciji u knjizi, ličila mu je na veliku masnicu na licu planete. Volio bi da je Armstrong umjesto na Mjesec sletio na Jupiter, ravno u nevrjeme. To bi već bilo nešto.

Ipak, kako se približavao dan slijetanja, nije bio ravnodušan. Svi u školi su pričali samo o tome. Učiteljica ih je svaki dan napominjala da je prvi čovjek u svemiru bio sovjetski pilot, drug Gagarin. Govorila je to ponosno, kao da joj je Jurij bio učenik. Ali dječaku nije bilo jasno kako neko može

odletjeti u svemir, a poginuti u nekom ruskom selu u najobičnijem avionu. Astronauti su trebali biti besmrtni poput bogova, a Gagarin je bio mrtav, sahranjen u zidu. To je za dječaka bilo porazno, gotovo sramotno.

Nadao se da će Armstrong preživjeti. Ako sve prođe kako treba, čovjek će danas hodati po Mjesecu. On će ga gledati direktno, siguran da i Nil gleda nazad u njega, na Zemlji. Ali ima u tom gledanju i nekog straha, iščekivanja tragedije. Šta ako vidi eksploziju, veliki oblak dima, i komad satelita kako pada na zemlju, dolje, tu u njegovo dvorište? Plaši ga sve to jer zna koliko je ocu ovo važno. Pozvao je cijelo selo da gledaju prenos. Ako Armstrong, Kolins i Oldrin dođu do Mjeseca i vrate se živi i zdravi, otac će biti dobro raspoložen. Pričaće o tome danima. Prepričavaće sve što je vidio na televiziji, koristiće riječi koje je čuo od naučnika, riječi koje nisu njegove. Šaliće se, smijati, srećan jer je neko ljudsko biće, muškarac kao on, hodao površinom Mjeseca. Ali ako se nešto desi, ako misija bude neuspješna, otac će to osjetiti kao lični poraz. Ni zbog čega je pozvao ljude u kuću, poslužio ih hranom i pićem, izgrlio se sa svima kao budala. Biće ljut cijeli dan, a onda, kada ljudi odu, dječak će reći nešto pogrešno. Otac će izvući kaiš, majka će odnijeti batu u sobu, i noć će trajati dugo.

Bato sjedi na deki koju je mama raširila u dvorištu. Otvara platnenu vrećicu i istresa iz nje klikere.

Ako izgubiš neki, gotov si, kaže mu stariji brat dok gleda u nebo.

Jesu li gore?

Da.

Čula se graja iz kuće, gromoglasni aplauz i smijeh, i dječak je po tome znao da je Apolo 11 sletio. Makar na televiziji. Vidio je kroz prozor kako se gosti grle.

A Majkel?

Majkl će ostati u letjelici.

E, neće!

Hoće, mora neko ostati. Ne mogu sva trojica izaći.

E, nek' tvoj ostane!, povikao je bato na rubu suza.

Ne budi glup, to tako mora. Majkl ima jako važan zadatak.

I nemoj da se igraš izvan deke, kosti ću ti polomiti ako mi izgubiš klikere.

Majkel je najbolji i najjači poslije tatinog!

Stariji brat ga više ne sluša. Volio bi da može nešto vidjeti, bilo šta. Mjesec mu izgleda jednako glupavo kao i uvijek. U školi su im dali zadatak da nacrtaju čovjeka na Mjesecu. On je nacrtao veliki krug s nekoliko kratera i u njemu tačkicu koja je predstavljala čovjeka. Drugarica iz klupe nacrtala je najgluplji crtež koji je u životu vidio: Mjesec je imao kapu, smijao se i držao za ruke sa čovjekom većim od sebe.

Nisi to dobro nacrtala, rekao joj je. Djevojčica je stisnula usne, skupila oči, i prosiktala: Tvoj crtež je ružan, nisi ni nacrtao čovjeka.

Jesam, čovjek je tačkica, ne vidi se jer je premalen u odnosu na Mjesec. Tvoj crtež je glup ko kurac.

Djevojčica je raširila oči i otvorila usta. Gledala mu je u usne kao da pokušava da dokuči odakle je ispala ta strašna riječ. Onda je pogledala u svoj crtež i rasplakala se. Krupne suze padale su na nasmijani Mjesec i deformisale mu lice. Četkicom je pokušavala pokupiti te svoje žute suze, zadržati ih unutar linije, ali sve je bilo uzalud.

Zašto plačeš?, pitao ju je, ali učiteljica ih je već primijetila i prišla im. Djevojčica joj je šapnula nešto na uvo, a po ženi-
nom izrazu lica dječak je pogodio i šta.

Tog dana otac ga je prvo išamarao toliko snažno da mu se usna ponovo raspukla. Dječak je vidio svoju krv na zidu

ispod ukrasnih tanjira. Bilo mu je muka. Zatvorio je oči i pokušao usporiti disanje. Mislio je na drugaricu iz klupe i njen razmazani crtež dok je otac izvlačio kaiš. Uvijek mu je postavljao pitanja dok ga je tukao. Jesmo te tako vaspitali? Je li, pička ti materina? Je li? Ali dječak je znao da ne smije odgovarati jer bi oca to još više naljutilo. Prije ili kasnije se umori od udaranja, treba samo biti strpljiv. Najgore od svega je ako se rasplačeš, onda tuče još više. Plači, pičko, plači!, kreveljio bi se otac. Mamice, rodila si malu pizdu, ispleti mu pletenice! Stoga je dječak odavno prestao plakati, ali nije bio siguran da li je otac zbog toga ponosan ili samo tuče još jače.

Nakon što ga je izmlatio, poslao ga je u sobu bez večere, ali majka mu je krišom ostavila dva uštipka i komad sira u kredencu. Na krevetu je sjedio mlađi brat, uplašen pred pretučeni autoritetom starijeg dječaka. U rukama je držao djevojčicin crtež.

Prošlo je dugo vremena već. Bato ustaje sa deke, gleda u nebo i maše.

Ne vide te, kaže mu brat, ne budi glup.

E, vide me!

Dobro, vide te. Nemaju pametnija posla nego tebe da gledaju.

Ide ti krv opet, kaže mu bato i pokaže na usnu. Stariji dječak je i sam osjetio da je otkinuo krastu. Već se navikao na okus krvi. Iz kuće se ponovo čuje aplauz.

Eno ih izlaze, kaže i pokaže ka nebu.

Gdje?, skiči bato. Gdje? Ne vidim!

Eno gore, vidiš gdje su parkirani. Eno Armstrong hoda.

Ne vidim! Gdje?

A ne možeš vidjeti, premalen si.

Evo sad vidim!

Što lažeš?

Vidim, hodaju po Mjesecu!

Je l' vidiš da je Majkl Kolins ostao u letjelici?

E, nije! Nije ostao!, manji dječak udara nogom u zemlju, usna mu se tresе. Majka izlazi iz kuće sa dvije oprane mrkve u ruci.

Šta si mu sad uradio?, pita starijeg sina i pruža mu jednu mrkvu.

Ništa mu nisam uradio, glup se rodio.

Nemoj tako o svom bati!

Šta se dešava tamo? Šta su rekli?

Ma, nemam pojma, kaže mu majka, nit' šta čujem, nit' šta vidim, ovi jedu i piju ko da su iz gladi utekli.

Je li došao tata od one male?

A šta te to sad zanima? Nisi dovoljno belaja napravio djevojčici? Jes' to opet raskrvario usnu?

Majka prilazi i briše mu krv krajem kecelje.

A je li ljut?

Ko je l' ljut?

Pa, njen tata.

Ama nije, pusti to sad. I nemoj provocirati brata, još mi samo vas dvojica falite.

Majka preskače brdo cipela i ulazi u kuću. Jedan kliker se dokotrlja do dječaka i on ga podigne sa zemlje. Rekao sam ti da se igraš na deki, dovikne bratu. Ali manji dječak ne obraća pažnju na njega. Gricka svoju mrkvu i gleda u nebo. Stariji brat obriše kliker krajem majice i pogleda ga. Taj mu je omiljeni, sa crno-sivim srcem. Podiže ga ispred očiju i njime zaklanja Mjesec. Prethodne noći je sanjao prostrane kratere. Hodao je preko njih i oni su boljeli. Ne njega, on nije osjećao bol, ali je nekako u snu znao da to boli – stati u krater. Kao da hoda po koži punoj rana. Najgore u tom snu bilo je saznanje

da je sam. Kilometrima i kilometrima oko njega nije bilo nikoga i ničega. Mogao bi hodati godinama i ne bi naletio na drugu osobu. Odjednom ga je obuzeo strah iz sna. Sklonio je kliker i blijedi obris Mjeseca ponovo se ukazao na nebu.

A hoće li oni sad živjeti tamo?

Ko hoće li živjeti?

Pa, Majkel i ovi drugi. Na Mjesecu.

Neće, ne može se živjeti na Mjesecu.

A što su onda oni tamo otišli?

Da istražuju.

A onda kad oni istražu, onda će se vratiti svojim kućama?

Istraže. Da, to je plan. Niko ne može ostati na Mjesecu, rekao je dječak svom bratu i bacio kliker nazad na deku. Otac mu je kupio te klikere za polazak u školu. Gdje je moj prvenac, da te vidim. Grlio ga je. Očevi zagrljaji su ga uvijek boljeli. Majka je bila nježnija, a otac joj je rekao da ih je razmazila. Što je rađala sinove ako ih ne zna odgovoriti?

Imaš dvadeset i šest klikera, rekao mu je bato, koji je tek nedavno naučio da broji iznad deset.

Ne, nego dvadeset i sedam. Izbroji ponovo.

Joj nisam brojao ovaj crni. Jedan... Dva...

Ne moraš opet, samo dodaj jedan...

Nema vajde, bato broji sve od početka. Stariji dječak ode do prozora i proviri unutra. Dnevna soba je puna. Ljudi sjede na kauču, na stolicama, čak i na podu. Otac je u sredini, na malom tabureu. Ne vidi se ekran od ljudi. Ne može vidjeti ni majku. Zatvori oči i siše krvavu usnu.

Opet dvadeset i šest!, povikne bato.

Kad ne znaš da brojiš, kaže mu stariji brat, vrati se do deke i pruži mu kliker sa crno-sivim srcem.

Ali kaaakooo? Sad je bio tu!

Nije, učinilo ti se.

Jeste, bacio si ga na deku!
Ako ti kažem, onda nije trik.

Bato ponovo kreće da broji. Dječak sjeda pored njega na deku. Osjeti bol u rebrima dok se spušta na tlo. Zna da je bol dobar znak. Čim shvati da ga ništa ne boli, da su mu nestale masnice i zarasla usna, to znači da ga otac već dugo nije pretukao i da mu uskoro sljeduje nova runda. Gleda u svog batu. Šest godina. Je li i on bio toliko mali kad mu je bilo šest? Batina koža je čista i netaknuta. Poput klikera. Ali klikeri su čvrsti, bato nije. On će plakati kad ga otac prvi put istuče. Dozivaće mamu, krvariće, biće pun modrica. Onda će ga tući još više. Stariji dječak je već naučio kako da se namjesti, kako da diše, kako da čuti. Bato je glup, otac će ga ubiti od batina. A to će se desiti uskoro.

Dva dječaka sjede na deki i gledaju u nebo. Gore je Mjesec i po njemu su rupe. Armstrong i Oldrin kupe kamenje i prašinu. Kad sakupe sve što im treba, vratiće se kod Kolinsa i odletjeti nazad kući. Na Mjesecu će opet vladati potpuni mir. Savršena praznina. Stariji dječak je gotovo čuje. Tihu prazninu Mjeseca. Ne može predugo da sjedi jer ga tako bole rebra. Iz kuće se ponovo čuje aplauz. Kome samo aplaudiraju, pita se. Ovi gore ih sigurno ne mogu čuti. I bato plješće svojim sitnim bijelim rukama. Koliko su male te njegove ruke. Klikeri mu stalno ispadaju na deku.

Veliki dječak podigne palac ka Mjesecu. Pogleda ka kući, ka prozoru na kojem stoje majčine biljke. Onda vrati oči ka nebu. Sada ga bole i ruke, i noge, i usna, i rebra. Sve ga odjednom boli, kao da se tijelo tek sad sjetilo da je pretučeno. Dječak zatvara oči. Osjeti okus krvi u ustima, na jeziku. Guta krv. Oko njega je mrak. U mraku je ogromni, nesagledivi krater. U njemu je jedan mali čovjek. Dječak usporava disanje

i bol polako jenjava. Otvara oči. Majka opet izlazi iz kuće. Zbunjena je.

Jeste li vidjeli tatu?

Nismo, kaže bato. Vraća klikere u vrećicu, predano, jedan po jedan.

Sine, jesi ga ti vidio?, pita starijeg dječaka.

Nisam, majko.

O, gospode bože, pa sad je bio tu unutra... Ljubavi!, više i odlazi iza kuće ka bašti. Ljubavi!

Krvari ti usna opet, kaže mu bato. Jako ti krvari. Ide ti sve po majici.

Ljubavi!, opet se čuje majka. Vratila se iz bašte u dvorište ispred kuće. O, gospode bože, ludog čovjeka... Sigurno ga niste vidjeli?

Dječak pogleda u nebo. Osjeti da mu krv kaplje sa usne, ali bol u rebrima je nestala.

Dođi, kaže bati. Dođi 'vamo.

Manji dječak ustaje sa deke i dolazi do brata koji pokazuje prstom na Mjesec.

Tamo, bato.

Šta?

Mahni.

Bato se nasmije i počne da maše. Trese svoju malu ruku najjače što može.

To je sve što je htio.

POSLJEDNJA VEČERA

Večeras će umrijeti. Mi to još ne znamo. Mi smo čisti, mirišemo na sapun *Merima Kruševac* i tatinu kolonjsku vodu. Ispeglani smo, mama to tako kaže, mada ne pegla nas nego košulje. Kad nas posloži ispred ogledala, u njemu smo kao magarci koji su krenuli na sahranu nekom četvrtom, ljepšem magarcu. Muškarčići moji, kaže mama dok nam namješta leptir-mašne i pljuvačkom zalizuje šiške. Muškarčići, muškarčići, a nas je zbog toga uvijek nekako sramota. Mama je obukla onu žutu haljinu od koje nas je takođe sramota. Sramota nas je tamne mrlje ispod njenog pazuha. Mama miriše kao burek od đurđevka. Ne postoji burek od đurđevka, ali kad bi postojao, mirisao bi kao mama. Nešto između luka i cvijeća. A sramota nas je žute haljine i zato što u njoj majčine grudi dobiju okruglasti oblik i štrče prema gore. Onda se mama naginje preko stola baba-tetke da dohvati sos ili salatu pa mi moramo gledati okolo – u lustere, zavjese, dezen na stolnjaku, mrkvu u supi – sve kako se ne bismo susreli oči u oči s maminim sisama.

Muškarčići moji, muškarčići, kaže nam dok vuče najlonke i gaće prema gore i popravlja struk. Onda ode na balkon da prdne nekoliko puta, a misli da mi to ne znamo.

Tata je za to vrijeme u hodniku. Brije se u zadnji čas, mama ga je natjerala. Ti ćeš i pred Tvorca neobrijan izać! Tako mu uvijek govori kad negdje idu. Pa se onda tata skine do pasa, sjedne na tronožac ispred ogledala u hodniku, stavi pred sebe lavor s toplom vodom i počne sapunati lice. Mi se još ne brijemo, mali smo, ali volimo gledati tatu dok to radi. Britva je oštra i nije nam dozvoljeno da je diramo. Tatine ruke su brze, spretne, i polako mu otkrivaju žućkastu kožu. Na kraju se uvijek iznenadimo njegovim malim usnama koje su, zaokružene brkovima i bradom, djelovale moćno i veliko. Gledamo u vodu u lavoru, u njoj pluta bijela pjena puna tatinih dlaka, koju poslije mama prospe u WC-šolju. Svaki put kao da nam je s njom prosula i pola oca. Čovjek koji je spreman za večeru kod baba-tetke je uvijek nešto manji, nešto čistiji i tiši od našeg tate. I njega se stidimo, mada drugačije nego što se stidimo mamine žute haljine. Oca se stidimo zbog njegove poslušnosti koja miriše na kolonjsku vodu. Uvijek je isto kad idemo na večeru kod baba-tetke: mame je odjednom previše, a tate premalo, i ova nam poremećena ravnoteža smeta.

Večeras će umrijeti, ali mi to još ne znamo, iako smo u svakoj priči o baba-tetki čuli i priču o njenoj smrti. Otkako imamo sjećanja, mama i tata pričaju o danu kad će *gospoja otegnut papke*. Bili smo svjesni smrtnosti baba-tetke vjerovatno prije nego što smo uopšte shvatili da su ljudi smrtni. Kad *otegne papke*, kaže mama, pa onda izreda opise obećane zemlje, vremena mira i spokoja, princes-krofnih posluženih na tanjirićima od porcelana, vremena satenske posteljine i šarenih ćilima. Druga djeca čekaju kraj škole s nadanjem da će možda nešto učiniti sa svojim životima. Naša diploma je smrt baba-tetke i za to su nas pripremali otkad smo izašli iz mame. Znamo, takođe više intuitivno nego bilo kako

drugačije, da postoji baba-tetka iz mamine priče i baba-tetka kod koje povremeno odemo na večeru. Ova prva je matora rospija koja nikako da se upristoji i umre. Ova druga je vrijedna našeg poštovanja, naših kravata i zalizanih šiškica, mamine žute haljine i tatinog brijanja. Znamo, isto tako, da je njena smrt nekako povezana s našim odlaskom na večeru i da od uspješnosti performansa zavisi koliko će nas usrećiti njeno otezanje papaka. Mama nas uvijek priprema na isti način: prvo se naljuti na nas zbog svega pogrešnog što ćemo u budućnosti uraditi. Da vas samo čujem kako srćete supu, izdevetaću vas ko bijesne kobile! Da vam nije palo na pamet prekidati ženu dok priča, čućete me kad stignemo kući! Da se samo sjetite otić srat usred večere ko onomad, nećete jest sedam dana, pa da vidim kad ćete se ponovo usrat! Mi samo klimamo i trudimo se zapamtiti sve upute prije dolaska kod baba-tetke. Ljubimo ruke od najstarijeg do najmlađeg. Kažemo: Dobro večer, draga tetkice. Sjedamo za sto istovremeno, s tatine desne strane, pa preko krila širimo bijele ubruse. Da vam samo vidim laktove na stolu, proklinjaćete dan kad sam ih rodila! Ali poslije, pred sam polazak, mama se odobrovolji, pogleda nas takve – ispeglane, počešljane, s mirisom *Merime Kruševac* – i onda plačnim glasom ponavlja: Muškarčići, mamini muškarčići! Kao da smo diplomirali.

Tata nas ne gleda mnogo. Gledanje je mamin posao. Ona najbolje zna šta i kako treba s nama. Tata se istušira, obrije i neparfemiše. Izvuče mali, crni češalj, namoči ga ružinim uljem i onda polako provuče kroz kosu dok se ne smiri na desnoj strani glave, preko sjajne čele. Njega ne diramo, jer on večeras ima glavnu ulogu. *Tetkin ljubimac*, tako ga mama zove. Njemu to očito ide na živce, ali ne odgovara joj. Tiho prolazi kroz svoje scenske pripreme. Nas kao da i nema tamo. Više pažnje posvećuje tamnocrvenoj satenskoj kravati.

Ritual je uvijek isti, samo što se večeras događa nešto novo i neočekivano: mama uzima tatinu kolonjsku vodu, izvlači iz bočice teški stakleni čep sa gumenim vratom i kaže nam da dođemo. Prekrije otvor jagodicama prstiju, nagne bočicu, pa tako namočeni kažiprst obriše o naše vratove. Opet se moramo posebno potruditi da joj ne vidimo sise. Mmmmm, uzvikne. Sad ste mi pravi pravcati mirišljavi muškarčići!

Pripreme počinju nekoliko sati ranije kako ne bismo kasnili. Baba-tetka mrzi kašnjenje. Mada, mnogo više od toga mrzi kad poranimo. Dok se vozimo, mama gleda na sat, pa ponekad vrisne: Ajme, uranili smo! Onda tata parkira auto dva bloka niže i čeka. Mama spusti auto vizir i čisti karmin sa prednjih zuba. Ponekad izvadi pincetu iz torbe da iščupa koju dlačicu iznad usne ili na bradi. Poslije nekoliko minuta ponovo pogleda na sat i kaže: Ajde sad, dobri smo. Tata tokom vožnje ne kaže ništa, on samo pali i gasi auto po naređenju, uz povremeno mamino *ljubi ga tetka, hihih*.

Tačno u osam sati tata nas proveze kroz veliku kapiju i parkira ispred kuće. Nas trojica stanemo prvi do vrata, a naši roditelji su iza, s rukama na našim ramenima. Mama onda pritisne dugme za zvono, čija nas glasnost uvijek iznova iznenadi, a potom čekamo da se otvore vrata i da nas zapljusne teški parfem baba-tetke.

Večeras će umrijeti. Mi to ne znamo ni ona to ne zna. Pruža nam smežuranu ruku punu proširenih vena i čvorova, a mi je odreda prislanjamo uz usne, jedva čekajući da se okrene kako bismo ih obrisali rukavom. Ta ruka će za četiri sata biti hladna ruka mrtvaca. Krv će stati u njenim proširenim venama. Koža će postati plavičastobijela. Ali o tome ne razmišljamo dok je ljubimo, ovlaš, osjećajući njenu suhu kožu na svojim usnama gotovo kao nešto što bi se laganim pokretom viljuške moglo odvojiti od mesa. Tetka potom ljub

vazduh pored mamine glave, a tatu snažno zagrli. Dlan joj je na njegovom potiljku – mama će mu kasnije skrivečki popraviti frizuru.

Jao, što su vam divne ove zavjese, draga tetka... Svaki put ih gledam i ne mogu ih se nagledati, govori mama tankim glasom dok ulazimo u trpezariju.

Marsej, kaže tetka, pa mi mislimo da zavjese imaju neka-kve veze s Marsom, mada nam nije najjasnije kakve. Nama su te zavjese ružne. Kao i ogromni kristalni luster okačen nad trpezarijskim stolom poput zloslutne kruške. Ružni su nam i oni veliki gobleni što vise po zidovima – nije nam jasno zašto bi iko htio sašiti sliku. Sve te isheklane jabuke, ruže, srne i seljančice samo čine da nam je kod baba-tetke uvijek neka-ko dodatno vruće i memljivo. Dok hodamo polako za njom (a ona je šepava na lijevu nogu, pa to uvijek traje beskrajno dugo), najviše volimo razgledati vitrine u kojima je gomila raznoraznih figurica – pastira, vojnika, anđela i pasa – s kojima nam nije dozvoljeno igrati se. To je jedino što želimo iz baba-tetkine kuće – te keramičke igračke svih boja i veličina i sve igre u kojima bi mogle učestvovati kad samo baba-tetka ne bi bila najdosadnija žena na svijetu. Na te figurice mislimo svaki put kad mama kaže *oće li otegnut papke već jednom*, jer nama je sasvim jasno da će sve to – uključujući i zavjese, luster i goblene za koje nas nije briga – jednog dana biti naše. Jednog dana ćemo okrenuti ključice koji spavaju u mesinganim bravicama i otvoriti krila svih vitrina u toj kući. Jednog dana ćemo moći odabrati koji će od nas dobiti koju figuricu. Moći ćemo i razbiti neku od njih bez straha da će baba-tetka galamiti. Jer baba-tetka će uskoro umrijeti i biće joj svejedno da porazbijamo svu keramiku u njenoj kući.

Sjedamo za sto uvijek na ista mjesta – tata je na čelu, baba-tetka prekoputa njega. Mama je uvijek sama sa strane,

sploštena uza zid, tako da svaki put kad se provlači ka svojoj stolici mora uvući stomak i paziti da slučajno ne sruši neki goblen. Nas trojica smo s druge strane, prekoputa mame, porredani između tate i baba-tetke od najvećeg do najmanjeg. Imalo bi više smisla da jedan od nas sjedne pored mame, ali kad god dođemo, na njenoj strani stola postavljen je samo jedan tanjir i escajg za večeru. Njoj to, čini se, ne smeta. Ona voli da nas vidi, svu trojicu, tu pred sobom, kako bi mogla da nam uputi prijekorni pogled ako počnemo preglasno jesti ili uzmemo pogrešnu kašiku za dezert.

Večeru služi djevojka kojoj niko ništa ne govori. Mala je, uskoro ćemo je prerasti, i uvijek nosi istu plavu haljinu i mali konjski rep pun sijedih. Ima ogromne obrve koje se gotovo spajaju po sredini i samo smo je jednom čuli kako govori – kad je slučajno vrućom šerpom dotakla maminu mišicu pa se onda izvinjavala dok je baba-tetka nije istjerala iz trpezarije. Ponekad se pitamo da li ćemo, kad baba-tetka otegne papke, dobiti i djevojku zajedno sa figuricama iz vitrina. Ukoliko dođe do toga, prvo ćemo je natjerati da sredi obrve, ofarba kosu i nabavi neku ljepšu haljinu. Ako ne bude htjela, moći ćemo je otjerati, pošto će tad biti naša i moći ćemo da joj radimo šta god želimo.

Tišinu za stolom uglavnom razbija mama kako bi pohvalila sve čega se stigne sjetiti – supu, mrkvu u supi, kokošku u supi, tanjir, rub tanjira, kašiku, dršku od kašike, stolnjak, rub od stolnjaka, sve do ruba baba-tetkine haljine koja nama izgleda kao da se umotala u ćebe. Večeras će umrijeti i neko će morati otkopčati duguljastu dugmad, provući mrtve ruke kroz rukave i skinuti haljinu s mrtve baba-tetke. Ona ne zna da će večeras umrijeti, inače bi možda obukla ljepšu haljinu i stavila ljepši nakit. Stolnjak je običan, tanjiri su najobičniji koje ima, na stolu nema srebrnog escajga, osim seta za so,